

the Diary of Travel I.A. Gildenstedt Elizavetgrad province (May-July 1774). " "Diary ..." allows to find out the fertility of soils, peculiarities of farm management, social and ethnic dimensions.

Purpose. Analyze the work of Academician I.A. Gildenstedt and use it for the reconstruction of the agrarian aspects of the history of the Novoslobidskiy Cossack Regiment and New Serbia.

Results. Backbone of the agriculture of these territories was land husbandry. The population grew rye, oats, barley, peas, millet, wheat, buckwheat. Flax and hemp can be severed among the technical crops. Local soils in these territories were divided into fertile and non-fertile, and often alternated with each other. But, in general, we can state that the harvest was enough for the population to satisfy their own needs. The auxiliary branches of agriculture are homestead horticulture and gardening. The most common garden trees were apples, pears, cherries, plums, sweet cherries, peaches, apricots, quince, mulberry, walnuts, almond trees, hawthorn, cypress trees. Although the viticulture was common among the inhabitants of the former New Serbia and Novoslobidskiy regiment, it played a minor role and barely could provide local needs. Cattle-breeding is also presented in the notes of Academician I.A. Gildenstedt. Locals kept cattle, sheep, pigs, horses and even buffaloes. Special mention should go to the households of Ukrainians, Moldovans and Russian schismatics. These ethnic groups have had some differences in the agricultural methods. Thus, Russian schismatics used horses as a drag force; Bulgarian population raised buffaloes; the Moldavian and Ukrainian populations preferred oxen. Analyzing the materials of "Diary ..." we can understand that beekeeping was also presented on these lands.

Originality. Based on Travel Diary I.A. Gildenstedt of the Elizavetgrad province (May-July 1774) "the agrarian life of the natives of New Serbia and the Novoslobidskiy Cossack Regiment was reconstructed; The basic and auxiliary branches of agricultural production are determined; characteristics of soil quality are provided; it was determined which cultures were cultivated by the local population; the degree of efficiency of agriculture in the specified territories is determined.

Conclusion. So, the analysis of "Travel Diary I.A. Gildenstedt of the Elizavetgrad province ..." "allows us to reconstruct and outline the main features of the development of agriculture in New Serbia and the Novoslobidskiy Cossack Regiment. We can state that the level of development of agriculture on the lands of New Serbia and Novoslobidskiy regiment as a whole allowed to meet the own needs of the population in agricultural products.

Key words: South of Ukraine, New Serbia, Novoslobidskiy Cossack regiment, Elizavetgrad province, agriculture, cattle-breeding, beekeeping, trucking, gardening.

УДК 94(477.83)18/19:821.161.9(092)
DOI: 10.31651/2413-8142-2018-20-45-50

В. І. Драган

аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ СТАНОВИЩА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО СЕЛА У ДОБУ АВСТРО-УГОРСЬКОГО ПАНУВАННЯ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ СТЕФАНА КОВАЛІВА

На основі вивчення творчої спадщини С. Коваліва охарактеризовано соціально-економічне становище західноукраїнського села в часи айстро-угорського панування. У результаті проведеного дослідження визначено, що різножанрові праці С. Коваліва про край приваблюють насамперед багатством живих спостережень і яскравістю описів. Це дає можливість

правдиво побачити ті проблеми життя і побуту населення, з якими воно перебувало насправді в останній чверті XIX – на початку XX ст.

Ключові слова: Стефан Ковалів, соціально-економічне становище, життя, побут, західноукраїнське село, австро-угорське панування, творча спадщина.

Постановка проблеми. Ім'я Стефана Коваліва посідає вагоме місце серед українських письменників останньої чверті XIX ст., адже він немало внеску вклав у розвиток тогочасного культурно-освітнього та громадсько-політичного життя краю. Ще за житті С. Ковалів став відомим як письменник, педагог, освітянський діяч, був автором шкільних підручників, публіцистом тощо. Поширена ним творча спадщина з упевненістю дозволяє назвати його сіячем мудрості з-поміж народу, який тривалий час перебував у бідності та темряві неосвіченості. У своїх різножанрових творах С. Ковалів полишив чимало відомостей про соціально-економічне життя рідного народу, про діяльність нафтопромислів і становлення робітничого класу в Східній Галичині. Саме за це свого часу І. Франко прозвав його «співцем Галицької Каліфорнії».

Таке приязне ставлення І. Франка до творчості С. Коваліва було логічним, адже саме великий український вчений посприяв тому, щоб С. Ковалів присвячував свої твори відображенню тих реалій галицького села доби айстро-угорського володарювання, яким воно тяготило. С. Ковалів палко відгукнувся на Франкову відозву зображати ті важкі нужди соціально-економічного життя населення, його гіркий побут, гніт, постійні страждання і нескінченну кривду. За життя видати значну частину праць Стефанові Коваліву допоміг саме Іван Франко, який часто бував у Бориславі й зупинявся в його будинку [5, 45-46].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творча спадщина С. Коваліва глибоко не досліджена та не переосмислена. Лише за більше ніж півстолітній період нагромадилася незначна когорта праць, де б дослідники безпосередньо чи опосередковано вивчали порушену нами проблему. З огляду на це, звертаємо увагу на передмови В. Лесина до видання «Степан Ковалів. Вибрані оповідання» (1952 р.) й В. Лесина та С. Дегтяря до книги «Стефан Ковалів. Твори» (1958 р.), в яких автори акцентують на творчих зацікавленнях галицького письменника [22; 23]. У роки незалежності України з нагоди 150-ти річчя від дня народження С. Коваліва, у 1998 р., побачила світ книга Р. Горака «Стефан Ковалів», котра уміщує в собі чимало інформації про життя і діяльність С. Коваліва [4]. Значної уваги заслуговує монографія О. Колінько «Стефан Ковалів. Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація)», котра побачила світ у 2002 р. [20]. На її сторінках дослідниця різноаспектно репрезентує аналіз теми сільського життя і побуту в художньому осмисленні С. Коваліва. У 2006 р. вийшла монографія В. Гетьмана «Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва», де представлено окремі аспекти порушеної нами проблеми [1].

Окрім цього, упродовж останніх років побачили світ кілька видань із недрукованої спадщини С. Коваліва, де уміщені художні твори, статті, нариси, казки, щоденник, листування письменника тощо, зміст котрих дає можливість дослідникам глибше пізнати

специфіку висвітлення С. Ковалівим окремих сюжетів стосовно соціально-економічного становища західноукраїнського села його часу [14; 15]. В останній час чимало дослідників (М. Шалата [26], С. Гірняк [2; 3], О. Микулич [24], Г. Коцопей [21]) у контексті аналізу різнобічної діяльності С. Коваліва зверталися до його малої прози, де присутня тема життя і побуту населення в останній чверті XIX – на початку XX ст. на теренах Східної Галичини.

У статті, ставимо за мету на основі вибраної творчої спадщини Стефана Коваліва вивчити ті проблеми життя і побуту, з якими перебувало населення у західноукраїнському селі в часі айстро-угорського панування.

Виклад основного матеріалу. Однією із найбільш цікавих щодо характеристики галицького села часу айстро-угорського панування є стаття С. Коваліва «Продукція нафти (скального олію) в Бориславі», яка була уміщена у «Літературно-науковому віснику» за 1903 р. [25]. До її написання і публікації С. Ковалівом, як видно із примітки, закликав І. Франко: «Отсей інтересний ескіз, написаний нашим звісним письменником на мою просьбу, подає нарис розвою нафтової продукції в Бориславі на підставі почасти довголітньої обсервації автора, а почасти на підставі зібраних ним на місці устних переказів місцевих людей. Ів. Фр.» [25, 100].

Як зауважив І. Франко, стаття справді цікава, носить історико-красноречивий характер, уміщує в собі чимало нарисів із життя та побуту бориславського селянина останньої чверті XIX ст. С. Ковалів порушує проблеми вкрай важкого життя місцевого населення, акцентує на його злиднях, каторжній праці, малозабезпеченості, еміграції в пошуках кращої долі тощо. Наведемо кілька фраз С. Коваліва з цього приводу: «...Маленьке підгірське сільце, з мирними і освободженими з тяжкої неволі жителями, змінилося протягом двадцять п'ятьох літ у великанське зборище шинкарів, гендлярів і обманців! Хитростю і насильством видерли хліборобові прадідну його землю і його живцем поховали, як скотину під лісом... <...> Поглянеш з гори «Городище» на сей невеликий шмат землі, окритий низькими домиками, численними топільнями воску, сотками горбків, взнесених із викопаної землі; прислухаєшся тому постійному клекотови, пискоти друків, машин – здригнешся, мороз по тілі прошибне: земляця тая, кров'ю і потом руского хлібороба стілько разів скроплювана, сталася для нього гробом, а заробкевичови принесла міліони» [26, 68]. С. Ковалів вказує на причину такого стану речей у галицькому селі: «...До того довела не лиш сама хитрість чужих, але також темнота і недбалість наших людей...» [26, 69]. За його словами: «Християн тут, знищений морально і матеріально, гарує днем-ночю, наповняє кишені спекулянтів золотом, слухає зневаги на свою святу віру і жие, ах! жие!...» [26, 69]. Цими словами С. Ковалів намагається достукатися до простих людей, донести до їх свідомості, що не потрібно, склавши руки, потерпати від тих бід, які на них наклалися, а необхідно з цим явищем якимось боротися, заступатися за себе, оскільки не буде жодного покращення долі без особистого на те втручання.

У малій прозі С. Коваліва присутня тема еміграції галицького селянства. Так в оповіданні «Хто винен?» (написана в кінці 1910 р.) С. Ковалів показав причини еміграції на прикладі головного героя твору Василя Бідуна із Чудийович: «І діждалися удовицькі голодомори гаразду, діждалися обрадованної: кругом Чудович стали рости фабрики з високими коминами, машини, локомотиви, гамарні з паровими молотами, вертничі вежі, на кільканадцятьсот-морговім пасовиську й громадським лісі закурилося вонючими димами, загуділо, заклекотіло, свист, рев, постійне землетрясенє, словом, немов усі дияволи з пекла переселилися на чудовицькі поля. Тисячі прибуднів суєтяться днем і ніччю, бігають вертаються, як у своїй рідній хаті, а своїм на своїм ніякого діла, ні старим, ні молодим, годі навіть на прісну паляничку заробити. Що робити? Треба щось конечно ділати, треба рушатися, бо голод і холод не жартують, а проганяють геть із хати!...» [18, 629].

Із вище поданих слів очевидно, що, попри стрімкий розвиток нафтової промисловості в краї, місцеве населення так і не мало із цього жодної користі, адже нелегкі умови роботи не давали можливості заробити хоча б ті статки, за які б можна було прогодувати родину. Підтвердженням тогочасних реалій скрутного соціально-економічного становища галицького селянства є такі слова із згаданого оповідання: «[Василь Бідун – В. Д.] ... Се той самий, що ходив сорок літ по всіх фабриках у Дрогобицькім повіті й ні на германець солі, ні на скрутелик тютюну не заробив.

Нужденний був, сухоребрий, ходячий кістяк, правдивий привид галицької смерті, нікому не пожадобився, хіба в Чудовичах косив, молотив, різав січку всім опікунам і відробляв за них пильно всі шарварки «видзялові». На шістдесятім році життя заставив Мардохеєві Пордесові свою хату й дві прилуди на «шифкарту» [проїзний квиток на пароплав – В. Д.] і став ладитися в далеку дорогу – в Америку. В день від'їзду купив собі за шість корон європейську чи галицьку культуру [одежу – В. Д.], себто чорні панські штани, блузу і камізельку з якоїсь барханової сиров'ятини [недорогое полотно на сорочку – В. Д.], старий плюшевий капелюх одержав даром від Пордесового больфера, і в усе те вирядився та в неділю по богослуженню поклонився перед церквою всьому удовицькому народові на всі чотири сторони світу і сказав:

– Уся громадонько рідна – прощай! А коли обидив, не пам'ятай! Я йду в далеку дорогу шукати за сажнем замлі, за чотирма дошками, далеко за море...

Так сказав Василь Бідун і ще раз поклонився перед удовицьким хрещеним народом...» [18, 630].

Процитовані слова автора оповідання засвідчують, що доля емігрантів була здебільшого передбачувана ними самими – це смерть. І це не дивно, адже тогочасні бідні верстви населення, перебуваючи у постійних злиднях через неправдивий соціальний порядок, фактично були приречені на загибель, вимирання, – і якщо цього не сталося на своїй землі, то можливо могло статися чи в Америці, або в Канаді, чи будь де.

Головному герою С. Коваліва Василеві Бідуну пощастило. З подальшого змісту оповідання видно, що він не помер на чужині, знайшов за океаном

професію двірника, великих статків не заробив, проте через два роки спромігся надіслати дружині п'ятсот корон і три проїзні квитки на пароплав для своїх синів, щоб і ті змогли розшукати кращої долі. Його сини: Григорій, Іван і Петро, - попрощавшись на Святий вечір із рідною землею, помешканням, матір'ю вирушили в дорогу у слід батька [18, 631]. Проте і вони не знайшли солідного заробітку. Невдовзі надіслали матері аж десять доларів, які, за словами автора оповідання, «чудом-дивом» дійшли до адресата, а також приклали листа, де написали про свої буденні доробки: «Ми тепер у місті «Сам Іван-в-ситі», гаруємо під землею всі три, тяженько гаруємо. Татуньо наші уже тепер вулиці не замітають, вони тепер «бас» [бос, керівник – В. Д.]: дивляться, як другі замітають. Під землею наша робота гіренька, і по кожній шахті відкашлюємо ціле полудне таким чорним, що смола-смоленна...» [18, 632].

Дещо інший сюжет щодо долі емігрантів представлений в особі Гаврила Пелехатого в оповіданні «Американська крисаня». Герой С. Коваліва «приїхав з-за моря з Америки на короткий час до своїх рідних. Він, маленький Плехатий [племінник Гаврила Плехатого – В. Д.], подивляє старого Плехатого стрика панськовату ношу, грубий ланцюг з годинником і чудові обручки на його пальцях...» [6, 591]. Тут С. Ковалів, демонструє і те, що все ж таки були емігранти, які змогли таки заробітками покращити своє матеріальне становище, емігруючи за океан.

Тема еміграції галицького селянства наприкінці XIX – початку XX ст. за океан у художній прозі С. Коваліва представлена як один із вкрай болісних процесів, із яким зіткнулося тогочасне суспільство. Автор із власних спостережень, вкладених в сюжетну лінію деяких прозових творів, зумів продемонструвати ті соціальні причини, які фактично приводили галицьких селян до масової еміграції за океан у пошуках кращої долі, матеріального статку тощо. С. Коваліва до таких причин зараховує безпросвітну бідність, важкі побори, позики, беззахисність й інші різні форми експлуатації й глуму над населенням з боку пануючих владних сил. Таке безвихідне становище бідного галицького населення, кидало їх у вир так званої «еміграційної гарячки», яка вирувала наприкінці XIX – початку XX ст. на теренах Східної Галичини, а згодом увійшла в історію лише як перша хвиля із усіх чотирьох, остання з яких активно бурлить в Україні у тепер.

Твори С. Коваліва про життя та побут галицьких селян за характером є оповідними та подібні до нарисів чи до ескізних замальовок фактів, за якими особисто спостерігав письменник. Вони об'єднані спільною темою, яку розкривають з різних боків, а це створює широкий діапазон зображуваного. Здебільшого художні праці С. Коваліва за змістом і мотивом представляють трагедію людської особистості в тогочасному суспільстві, показують причини і наслідки цих проблем тощо [20, 60].

Здебільшого у творах С. Коваліва представлено соціальні конфлікти, які й лягли в сюжетну лінію більшості його оповідань та новел. На його погляд, ця проблема і була ключовою причиною поширення сільської темноти (неписьменності), затурканості, жорстокості та грубості, пияцтва, які частково сприяли нелегкій долі і тогочасної сільської сім'ї.

Однією із причин, яка пагубно впливала на долю сільської жінки і дітей, як видно із творів С. Коваліва, було масове пияцтво селянської чоловічої статі. З цього приводу письменник писав: «...В селі знов розпочалося дійсне пекло. Люди горнулися до нової крашеної господи, брали горівку «на гонор», пили, правотилися день у день і волосалися...» [13, 412]. Щоб показати, чим така поведінка чоловіка оберталася для жінки-дружини, С. Ковалів наводить такий приклад: «...Ясьо Капуш Патрицький не мав часу ходити коло недужої жінки, котра уже нічого не мала. Він падкував коло здорових, прагнутих крайового напою гостей» [13, 413]. Така хвацька прихильність сільського чоловіка до оковитої вельми болісно вдаряла і по сімейному становищу, а особливо по жінці-матері: «... На печі за комином сиділи обі близнючки, беззрісні дівчаточка ангелки, і недужа нещасна страдальниця... Вона ще від пологу тих своїх близнюків постійно хитваніла, а ще більше грязлася тим, що її опікун в спіліці з чоловіком «сполював» її батьківщину і перетворив щасливе огнище родинне з земського раю на пекло» [13, 412-413].

З приводу причини пияцтва галицьких селян, то С. Ковалів зазначав, що у такий спосіб чоловіче сільське населення притуплювало свій моральний і фізичний біль, адже доводилося працювати і вдень, і вночі, а заробітки були не те що мізерними, а практично ніякими. Стимулювали до пияцтва селян і роботодавці, які постійно збільшували норму виробітку, обіцяючи натомість покращення заробітку. З огляду на, це працювати ставало дедалі важче і важче, а тому, щоб витримувати навантаження, селяни здебільшого допінгували себе спиртними напоями. Таке явище часто супроводжувалися необережним поводженням без дотримання й так неіснуючих правил безпеки і здебільшого закінчувалося невинуватими летальними випадками. Ось як це явище змальовує у своєму оповіданні «З грамоти пропащих»: «... – Черпай, бойку, воду, черпай, буде горівка, помтуй, бойку, воду борше, помтуй, буде горівка, корбою борше, корбою, буде горівка – верещали касіри [наглядачі за роботою найманців – В. Д.], щоби показати свому принципалови [великому посадовцю – В. Д.] Сусови, які то вони єму вірненькі, запопадливі і трудящі» [12, 12]. Водночас незважаючи на важку фізичну втому і знущання, «хлопи» все ж таки сумлінно продовжували виконувати роботу: « – Бодяй ты так в кишках різала тота горівка, як мене ріже посторонок або ручка від корби по руках, як ріже мене з напруження тяжкого в крижах [спині – В. Д.], у в'язах [шийних м'язах – В. Д.], – думали собі хлопи і черпали, і помтували, і тягнули воду дальше, не показували, що бояться нужди світової, каліфорнійського пекла...» [12, 13].

Ще однією трагедією для сільських сімей часу С. Коваліва були часті смерті чоловіків на бориславському нафтопромислі. Це прирікало долю овдовілих жінок на ще важчу працю, щоб прогодувати напівосиротілих дітей. Такі приклади важкої жіночої долі представлені у низці оповідань С. Коваліва: «Дезертир» [9], «Дрогобицький Найда» [11], «Ройтів шиб» [16] та ін.

Побіжно у своїй творчій спадщині С. Ковалів акцентує на дуже низьких статках сільських багатодітних родин, що спонукало батьків відправляти

своїх дітей працювати чи жебрати, позбавляло їх у такий спосіб материнського тепла та дитинства загалом. Про це, наприклад, розповідається в сюжетних лініях таких оповідань С. Коваліва, як: «Безжурність» [7], «Свояки» [17] та ін. Зокрема, вражаючим є опис праці головного персонажа оповідання «Безжурність», який, будучи ще дитиною, позбавлений усіх дитячих благ (батьківського тепла, материнської ласки, уваги та піклування з-боку батьків) через постійну пекельну атмосферу у хаті змушений тяжко працювати: «... От так минали Гриникові Гриниковому весна, літенько й осінь: вдень возив камінь, вночі вів коники, свої «дітоньки», «батьки» на пашу, на польові доріжки, спа раз на підручній, другий раз на борознім; сухий хребет був для нього м'якою подушкою, мішок на плечах теплою шубою, і ніколи сплячий не злетів, хоть не раз підохочені польові сторожі пугали «сараку» опирами...» [7, 360-361].

Із змісту інших оповідань С. Коваліва також очевидно, що селяни, доведені до відчаю податками, боргами, ліцитацією чи іншими різновидами експлуатації та приниження змушені були вдаватися до різних кроків задля покращання своєї долі, але здебільшого це вдавалося лише одиницям. Ще однією особливістю у творчій спадщині С. Коваліва є те, що у низці своїх оповідань, села, у яких розгорталися події отримували назву від особливості проблеми, яку воно переживало. Так наприклад, у його творах є такі назви сіл як: село «Голодовичі» [19, 329], село «Податковичі» [10, 266], село «Бідуновичі» [7, 359], село «Вічнотуга» [8, 571] та ін. Таким прийомом, автор намагається ще раз підкреслити, що в галицькому селі в часі айстро-угорського панування домінуючими явищами у плані соціально-економічного становища були голод, біда, слабкий матеріальний статок, безвихідь і т.д.

Висновки. Із аналізу змісту вибраних окремо нами статей та творів малої прози С. Коваліва випливає, що він був безпосереднім свідком того, про що писав. У своїх творах С. Ковалів не лише намагався окреслити ті проблеми і особливості соціально-економічного становища галицьких сіл регіону так званої «Галицької Каліфорнії», а й ділився особистими думками і порадами, адресуючи їх селянській «темноті», щоб бодай би чимось допомогти їм, аби позбутися такої важкої, злиденної долі, подолати матеріальну скруту тощо. Подані нами сюжети далеко не повністю розкривають усі особливості та проблеми соціально-економічного становища галицьких сіл чверті ХІХ – початку ХХ ст., на які звертав увагу та виокремлював у своїх працях С. Ковалів. Це лише спроба представити найбільш болючі ескізи, які наповнили художню канву різножанрових творів С. Коваліва, а тому все, що залишилося поза нашою увагою, буде предметом чергових, глибших, досліджень у цьому напрямі.

Список використаної літератури та джерел:

1. Гетьман В. Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва : монографія / упорядник Наталія Калита / В. Гетьман. – Дрогобич : Вид-во ДДПУ, 2006. – 86 с
2. Гірняк С. Стефан Ковалів: штрихи до мовного портрета / С. Гірняк // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-

упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимодря]. – Дрогобич: Посвіт, 2015. – Вип. 12. – С. 248–254.

3. Гірняк С. Тексти творів Стефана Коваліва як репрезентанти мовних особливостей Східної Галичини / С. Гірняк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2014. – Вип. 11. – С. 171–177.

4. Горак Р. Стефан Ковалів. До 150-річчя від дня народження / Р. Горак. – Трускавець: «Франкова Крижниця», 1998. – 127 с.

5. Драган В. HYPERLINK “http://dspu.edu.ua/history_journal/wp-content/uploads/2018/05/06.pdf” Іван Франко і Стефан Ковалів: до історії взаємин та співробітництва / В. Драган // Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. О. Петренко (головний редактор) та ін. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. – Випуск 40. – С. 44–61.

6. Ковалів С. Американська крисаня / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 590–598.

7. Ковалів С. Безжурність / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 359–370.

8. Ковалів С. Гриби / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 570–578.

9. Ковалів С. Дезертир / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 161–171.

10. Ковалів С. Дід Карита / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 266–270.

11. Ковалів С. Дрогобицький Найда / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 388–400.

12. Ковалів С. Крашена господа // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 400–420.

13. Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Дрогобич: Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. – 204 с.

14. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Борислав, 2009. – 183 с.

15. Ковалів С. Ройтів шиб / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 97–104.

16. Ковалів С. Свояки / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 337–359.

17. Ковалів С. Хто винен? / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 628–648.

18. Ковалів С. Ян Кабате́к / С. Ковалів // Ковалів С. *Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра*. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 329–337.
19. Колінько О. Стефан Ковалів. *Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація)* / О. Колінько. – К. : Знання України, 2002. – 177 с.
20. Коцопей Г. Питання виховного ідеалу української молоді у творчій спадщині Стефана Коваліва / Г. Коцопей // *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ФОРМ Жовтий О. О., 2014. – Випуск 48. – С. 209–216.
21. Лесин В. Стефан Ковалів / В. Лесин // Ковалів С. *Вибрані оповідання*. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 3–22.
22. Лесин В., Дігтяр С. *Літописець дореволюційного Борислава* / В. Лесин, Д. Дігтяр // Ковалів С. *Твори*. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 3–33.
23. Микулич О. Борислав у творчості Стефана Коваліва / О. Микулич // Іван Зег. *Серія : Видатні постаті у нафтовій історії міста Борислава*. – Дрогобич : видавець Сурма С., 2008. – С. 72–82.
24. П'ятка С. *Продукція нафти (скального олію) в Бориславі* / С. П'ятка // *Літературно-науковий вісник*. – Львів, 1903. – Т. XXII. – Кн. 5. – С. 100–113.
25. П'ятка С. *Продукція нафти (скального олію) в Бориславі* / С. П'ятка // Ковалів С. *Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини)*. – Дрогобич : Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. – С. 68–79.
26. Шалата М. *Невідоме з творчості С. Коваліва / М. Шалата // Ковалів Стефан. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини)*. – Борислав, 2009. – С. 3–12.

References:

1. Hetman, V. *Educational activity and pedagogical views of Stepan Kavaliv: monograph / compiler Natalia Kalita*. (2006). Drohobych: View of the DDP. [in Ukr.]
2. Hirnyak, S. (2015). Stefan Kovaliv: Strokes to the Linguistic Portrait. *Topical Issues of the Humanities: Interuniversity Collected Works of Young Scientists of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University* / [editors-compilers V. Ilnitsky, A. Dushny, I. Zimorya]. Drohobych: Light. 12, 248-254. [in Ukr.]
3. Hirnyak, S. (2014). Texts by Stefan Kovaliv as Representatives of the Language Features of the Eastern Galicia. *Scientific Journal of the MP Drahomanov NPU. Series 10: Problems of grammar and lexicon of the Ukrainian language*. 11, 171-177. [in Ukr.]
4. Horak, R. *Stefan Kovaliv. To the 150th anniversary of his birth* (1998). Truskavets: «Frankivsk Krynica». [in Ukr.]
5. Drahan, V. (2017). Ivan Franko and Stefan Kovaliv: to the history of relations and cooperation. *Problems of the humanities: a collection of scientific works of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Series «History» / ed. count O. Petrechko (Editor-in-Chief) and others*. Drohobych: Editorial and publishing department of Ivan Franko DDP. 40, 44-61. [in Ukr.]
6. Kovaliv, S. American Crisis. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 590-598. [in Ukr.]
7. Kovaliv, S. Immunity. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 359-370. [in Ukr.]
8. Kovaliv, S. Mushrooms. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 570-578. [in

- Ukr.]
9. Kovaliv, S. Deserter. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 161-171. [in Ukr.]
10. Kovaliv, S. Grandfather Karita. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 266-270. [in Ukr.]
11. Kovaliv, S. Drogobych Naida. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 388-400. [in Ukr.]
12. Kovaliv, S. From the letters of the missing. *Kovaliv, S. Stories, articles, diaries (From an unpublished heritage)*. (2011). Drohobych: Surma-Lviv-IAUP Institute, 12-31. [in Ukr.]
13. Kovaliv, S. Krasheny gosudarstvo. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 400-420. [in Ukr.]
14. Kovaliv, S. *Stories, articles, diaries (From an unpublished heritage)*. (2011). Drohobych: Surma-Lviv-IAUP Institute. [in Ukr.]
15. Kovaliv, S. *Storytelling. Tales. Letters (From Unpublished Heritage)*. (2009). Boryslav. [in Ukr.]
16. Kovaliv, S. Roitov shybov. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 97-104. [in Ukr.]
17. Kovaliv S. Svoyaki. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 337-359. [in Ukr.]
18. Kovaliv, S. Who is to blame? *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 628-648. [in Ukr.]
19. Kovaliv, S. Jan Kabatek. *Kovaliv, S. Works / Organizing, preparation of texts, introductory article, notes and dictionary of Candidate. philologist. Sciences of V.M. Lesyn & S.I.Digtyara*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 329-337. [in Ukr.]
20. Kolinko, O. *Stefan Kovaliv. Small prose through the prism of time (modern interpretation)*. (2001). K.: Knowledge of Ukraine. [in Ukr.]
21. Kotsopoy, H. (2014). Problems of educational ideal of Ukrainian youth in the creative heritage of Stefan Kovaliv. *Psychological-pedagogical problems of the village school: a collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychnyna / ed. Kolb. : Pobirchenko N. S. (Chief Editor) and others*. Uman: FOP Zhovtyy O. O., 48, 209-216. [in Ukr.]
22. Lesyn, V. & Digtyar, S. *Chronicler of pre-revolutionary Borislav / V. Lesin, D. Digtyar. Kovaliv, S. Works*. (1958). K.: State Publishing House of Fiction, 3-33. [in Ukr.]
23. Mykulych, O. (2008). Borislav in the works of Stefan Kovaliv. *Ivan Zeg. Series: Outstanding figures in the oil history of the city of Borislav*. Drohobych: Publisher Surma S., 72-82. [in Ukr.]
24. Pyatka, S. (1903). *Production of oil (rocky oil) in Borislav. Literary and scientific herald*. Lviv, 1903. T. XXII. Kn. 5, 100-113. [in Ukr.]
25. Pyatka, S. (2011). Production of oil (rocky oil) in Borislav. *Kovaliv, S. Stories, articles, diaries (From an unpublished heritage)*. (2011). Drohobych: Surma-Lviv-IAUP Institute, 68-79. [in Ukr.]
- Shalata, M. Unknown in the work of S. Kovaliv *Kovaliv, S. Storytelling. Tales. Letters (From Unpublished Heritage)*. (2009). Borislav, 3-12. [in Ukr.]

V. Drahan

PROBLEMS OF THE STATE OF WESTERN UKRAINIAN CULTURE IN THE AUBROP OF AUSTRO-HUNGARIAN TREATMENT IN THE CREATIVE HERITAGE OF STEFAN KOVALIV

Introduction. In the article, on the basis of the creative heritage of Stefan Kovaliv, the socio-economic situation of the western Ukrainian village in the time of the Austro-Hungarian domination was characterized. From the content of stories S. Kovaliv obvious that farmers being desperate taxes, debts, litytatsiyeyu or other kinds of exploitation and humiliation were forced to resort to a variety of steps to improve their lot, but mostly succeeded only one.

Purpose. In the article, we aim to study, on the basis of the selected creative heritage of Stefan Kovaliv, the issues of everyday life, which the population in the western Ukrainian countryside had during the Austrian-Hungarian domination.

Results. From the analysis of the content of the articles and works of S. Kovaliv's short prose, which we selected separately, it follows that he was a direct witness of what he wrote of his memory. In his works S. Kovaliv's not only tried to outline the problems and peculiarities of socio-standing economic Galician rural region so-called «Galician California», but also shared personal thoughts and advice addressing their peasant «dark» to be at least something to help them get rid of such a difficult, bad luck, overcome the material difficulty, etc.

Conclusion. In the course of the conducted research it is determined that the multi-genial works of S. Kovaliv on the edge are attracted primarily by the richness of living observations and the brightness of the descriptions, which makes it possible to truly see the problems of life and life of the population with which it was in fact in the last quarter of the nineteenth century.

Key words: Stefan Kovaliv, socio-economic situation, life, western Ukrainian village, Austro-Hungarian rule, creative heritage.

UDC 930:[94(477-22):321.1] «1917/1918»(045)
DOI: 10.31651/2413-8142-2018-20-50-53

N. Zemzulina

doctor of historical sciences, professor of the department world history and international relations the Bohdan Khmelnytsky University of Cherkasy

ROLE OF RURAL REBELLION MOVEMENTS IN STATE ESTABLISHMENT PROCESSES IN UKRAINE (1917-1918): HISTORIOGRAPHIC OUTLINE*

In this article, based on researches conducted by native scientists, one may observe the phenomenon of rural movement – resistance in Ukraine and its influence on state establishment processes in first third of XXth century. Attention is paid to the phenomenon of rural revolution, role of rural self-government and military self-organization in the process of defending ideological ideals and political choices.

Key words: rural movement, land question, Ukrainian governments, rural republics

The statement of the problem. A significant number of studies are devoted to history of rural resistance movement. Of special interest are researches that were

* The article is written in accordance with the state budget theme “Ukrainian Revolution (1917-1921 gg.): The peasant factor” (state registration number 0118U003864)

published in 1990s, which stand out due to the absence of ideological stratification. The level of spotlight of rural movement in 1917 – early 1920s is generally uneven for different regions of Ukraine. Most studies traditionally outline the territorial isolation of rural rebellion movement of the age of revolutions according to the principle – Right Bank Ukraine, Left bank Ukraine, South of Ukraine. Major part of researches that describe resistance movement in separate regions have general character. Such differentiation allows in a way to understand the existing diversity of rebellion typology, tactics and strategy of struggle particularly in Right Bank Ukraine, Left Bank Ukraine and South of Ukraine, which were often determined by, for example, peculiarities of local landscape, specifics of historical circumstances in given territory, etc. Besides, the activities of rebels and their ideological choices were different within separate of the abovementioned regions. These peculiarities of resistance movement were representative in separate regions, which until recent times were almost unstudied.

Research analysis. However, with the emergence of studies by V.Revehuk [1], S.Bohan [2], K.Zavalniuk [3], Yu.Fedorovskyi [4], Ya.Motenko [5], which were devoted to resistance movement, particularly in Poltava region, Odesa region, Podillia region, Mykolaiv region, Donbas region and Kharkiv region, such gaps were partly shut. In the process of research of problem historiography, we have to acknowledge that at the basis of rural movement we may find peasantry's discontent with agricultural relationships that lead to struggle for land, in the process of which, peasantry succeeded in establishing its own norms of regulation of life.

The article's purpose is to analyze and generalize historical works devoted to the study of the role of peasant rebel movement in state-building processes in Ukraine in 1917-1918.

The statement of the basic material. With the start of revolutionary events in 1917, rural movement activated, while landless peasantry's disappointment in inability of Temporary Government, and later of Ukrainian's governments to solve agricultural question became a stimulating factor in the struggle. In the course of the events of the Ukrainian Revolution, the peasants became increasingly convinced that they could become owners of land in case they control their own country. We may say that the peasant movement in the circumstances of the revolution was modernized: there was a combination of social and national elements. Quite clearly this may be traced in the mass peasant movement of 1918, which part of historians objectively calls the peasant war [6]. And in the conditions of the anti-peasant repression policy that was implemented by the Soviet government, the peasant movement became a form of partisan-insurgent struggle [7].

We can state that one of the factors contributing to the development of the peasant movement of 1917 in the Kyiv region was the emergence in Zvenigorod district, and then the spread throughout Ukraine of Free Cossacks – a public organization, which quickly grew into the military organs of the people's militia. V.Soldatenko in the second volume of his work “Ukraine in the Revolutionary Age: Historical Essays-Chronicles, the Year of 1918”, defined the attitude towards Free Cossacks as a “specific formation”, which in concrete historical circumstances was capable of “conventionally speaking pulsating functioning - either rapidly increasing in number, or fading for a while” [8, P.13]. The researcher